

PEDAGOGY AND EDUCATION

Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында жасанды интеллекті қолдану арқылы оқыту тиімділігін арттыру

Зейнолдина Гульмира Нуршаиқовна¹

¹ ШҚО ББ Өскемен қаласы бойынша білім бөлімінің «№ 29 қосымша білім беретін мектеп-орталығы» КММ; Қазақстан Республикасы

Аннотация. Бұл мақалада жасанды интеллект (ЖИ) технологияларын қазақ тілі мен әдебиеті пәнінде қолданудың маңыздылығы қарастырылады. Білім беру жүйесіндегі цифрлық трансформация үдерісі сипатталып, ЖИ құралдарының оқушылардың тілдік құзыреттілігін арттырудағы мүмкіндіктері талданады. Мәтінмен жұмыс, жазу, талдау, шығармашылық тапсырмалар мен грамматикалық жаттығуларда ЖИ қолданудың тиімді жолдары ұсынылады. Сонымен қатар, мұғалім рөлінің өзгеруі, ЖИ-мен жұмыс істеу мәдениетін қалыптастыру, оқу үдерісін дараландыру мен оқушылардың белсенділігін арттыру мәселелері қозғалады.

Түйін сөздер: жасанды интеллект, қазақ тілі, әдебиет, цифрлық трансформация, білім беру, тілдік құзыреттілік, оқу үдерісі, мұғалім рөлі..

Қазіргі таңда әлемдік білім беру кеңістігі қарқынды өзгерістерге бағыт алуда. Бұл өзгерістердің негізінде цифрлық трансформация, оның ішінде жасанды интеллект технологияларын қолдану үрдісі жатыр. ЖИ тек техникалық салаларда ғана емес, гуманитарлық пәндерге де енуде. Әсіресе, қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында ЖИ құралдарын қолдану арқылы оқушылардың тілдік құзыреттілігін арттыруға мол мүмкіндік туып отыр [1, 45-б.]. Білім алушылардың мәтінмен жұмыс істеу, жазу, түсіну, ақпаратты талдау, өз ойын жүйелі жеткізу дағдыларын жетілдіру мақсатында ЖИ мүмкіндіктерін тиімді пайдалану – бүгінгі мұғалімнің кәсіби міндеттерінің бірі.

Цифрлық орта білім беру жүйесінің барлық деңгейіне терең еніп, пәндік оқытудың мазмұны мен әдістеріне елеулі өзгерістер енгізуде. Қазақ тілі мен әдебиеті пәні де бұл процестен тыс қалған жоқ. Бүгінде оқушылардың тіл үйрену ортасы оқулықпен ғана шектелмей, интернет платформалар, интерактивті сервистер мен жасанды интеллект негізіндегі қосымшалар арқылы кеңейіп келеді [2, 114-б.]. Цифрлық кеңістіктегі ресурстар оқушылардың ақпаратты іздеу, талдау, өңдеу, қайта құрастыру дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

PEDAGOGY AND EDUCATION

Әсіресе, мәтіндік талдау, көркем шығарма композициясын құрастыру сияқты тапсырмаларда жасанды интеллект құралдарының көмегі оқушының шығармашылық белсенділігін арттырады. Бұл үдеріс оқушыны тек тұтынушы емес, белсенді контент жасаушы ретінде қалыптастырады. Сонымен қатар, цифрлық ортада пән мұғалімінің де рөлі өзгереді: ол тек ақпарат беруші емес, бағыттаушы, медиаментор рөлін атқара бастайды. Бұл – мұғалім мен оқушы арасындағы өзара әрекеттестік сипатын жаңаша деңгейге көтереді. Демек, қазақ тілі мен әдебиеті сабағы цифрлық кеңістікте білім мен тәрбие берудің ықпалды алаңына айналып отыр.

Қазақ тілі мен әдебиеті пәні – оқушылардың тілдік сауатын арттырып қана қоймай, оларды ұлттық құндылықтарға тәрбиелейтін маңызды пән. Бүгінде бұл пәннің негізгі міндеттерінің қатарына:

- функционалдық сауаттылықты дамыту;
- сыни ойлау мен мәтінге талдау жасау қабілетін қалыптастыру,
- оқушылардың цифрлық ортада еркін бағдарлауына көмектесу кіреді [2, 66-б.].

Жасанды интеллект құралдарын осы міндеттерді жүзеге асыруға бағыттау – оқу үдерісінің сапасын арттырудың өзекті шартына айналып отыр.

Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында ЖИ құралдарын келесі бағыттарда қолдануға болады:

- Мәтін талдауда: Оқушыларға көркем немесе публицистикалық мәтінді қысқартуға, негізгі ойды анықтауға, мазмұндауға ChatGPT секілді ЖИ үлгілерін пайдалануға мүмкіндік беру.

- Грамматикалық жаттығуларда: Grammarly және QuillBot сияқты платформалар оқушының жазба тіліндегі қателерін тауып, түзетуге көмектеседі [3, 102-б.].

- Сыни тұрғыдан ойлауда: ЖИ-ге сұрақ қою арқылы мәтіндегі идеяны терең түсіну мен интерпретациялау дағдылары дамиды.

- Шығармашылық жұмыстарда: Эссе, шағын шығарма, өлең жазу барысында оқушыны шабыттандырып, құрылым жасауға көмектеседі.

ЖИ құралдары қаншалықты тиімді болғанымен, мұғалімнің рөлі шешуші болып қала береді. Мұғалім:

- оқушыларға ЖИ-мен жұмыс істеу мәдениетін үйретуі керек;
- нақты тапсырмаларды мақсатқа сай дайындауы қажет;
- ЖИ көмегімен алынған өнімді сыни тұрғыдан бағалау әдістерін меңгеруі тиіс [4, 75-б.].

Мысалы, оқушы жазған мәтінді ЖИ өңдегеннен кейін, мұғалім «не өзгерді?», «не үшін?» деген сұрақтармен рефлексия

PEDAGOGY AND EDUCATION

жүргізеді. Бұл әдіс оқушыны ойлануға, салыстыруға және өзіндік тұжырым жасауға үйретеді.

ЖИ құралдарын орынды қолдану арқылы келесі нәтижелерге қол жеткізуге болады:

- жеке оқыту траекториясын құру;
- кері байланысты жеделдету;
- уақыт үнемдеу;
- оқушы белсенділігін арттыру;
- білім сапасының артуы [5, 59–6.].

Сонымен қатар, ЖИ-мен жұмыс жасау оқушылардың мотивациясын арттырып, тілдік материалдарға деген қызығушылығын күшейтеді. Мәселен, оқушылар ChatGPT арқылы өз мәтінін жетілдіріп, сөздік қорын арттыра алады.

Цифрлық орта жағдайында қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мазмұны мен формасы да жаңаша сипат алуда. Бұл пән тек тілдік білім беріп қоймай, оқушыны ақпараттық мәдениетке, кибермәдениетке тәрбиелеуге ықпал етуде. ЖИ технологиялары – осы процесте мұғалімге көмекші құрал. Олар оқушыны ақпаратты сыни қабылдауға, өз ойын сауатты жеткізуге, мәтін құрастыруда логика мен жүйелілікке баулиды [1, 51–6.].

Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында жасанды интеллектті тиімді пайдалану – білім сапасын арттырудың заманауи құралы. ЖИ оқыту үдерісін дараландыруға, оқушылардың тілдік және коммуникативтік қабілеттерін жедел дамытуға мүмкіндік береді. Дегенмен, ЖИ-мен жұмыс істеу барысында мұғалім тарапынан ғылыми-әдістемелік сараптау және педагогикалық бақылау қажет. Алдағы уақытта ЖИ-ге бейімделген оқу-әдістемелік құралдар жасалып, қазақ тілі пәнінің цифрлық трансформациясына ғылыми негіз берілуі тиіс. Бұл үрдіс – қазақ тілін меңгерудің жаңа деңгейіне көтерілуге жол ашады.

References:

- [1] Аймағамбетова Қ. Қазақ тілі сабақтарында цифрлық құралдарды қолдану. – Алматы, Рауан 2021. – 144 б.
- [2] Жанпейісова М. Қазақ тілін оқыту әдістемесі. – Астана: Фолиант, 2020. – 232 б.
- [3] Selwyn, N. Education and Technology: Key Issues and Debates. – Bloomsbury Publishing, 2016. – 270 p.
- [4] Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. Artificial Intelligence in Education. – Center for Curriculum Redesign, 2019. – 154 p.
- [5] Luckin, R. Machine Learning and Human Intelligence: The Future of Education for the 21st Century. – UCL Institute of Education Press, 2018. – 240 p.